

İSLAM AİLE HUKUKU'NDA EŞLER ARASINDA UYUŞMAZLIKLARIN OLUŞMAMASI İÇİN ALINAN TEDBİRLER

YIL / YEAR 18, SAYI / ISSUE 36 / GÜZ / AUTUMN(2020/2) ss. 55 - 72

Makale geliř tarihi/Received: 21.10.2020-Makale kabul tarihi/Accepted: 27.12.2020

MERVE YİÇİTOĞLU

Doktora Öğrencisi, Karabük Üniversitesi

İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri

Merve56yigitoglu@gmail.com

Öz*

Aile gerek ilkel gerekse medeni tüm toplumlarda en önemli kurumdur. Çeşitli din ve inançlarda ailenin konumu her zaman en önde tutulmuştur. Devletler varlığını sürdürebilmek için ailenin devamlığını sağlamak zorunda kalmışlardır ve bu sebeple çeşitli kurallar belirlemişlerdir. İslam'da ailenin sağlam zemine oturtulması ve sıhhatli bir şekilde varlığının korunması için gerek evlilik öncesinde gerekse evlilik süresince bazı tedbirler alınmıştır. İslam aile hukukunda eşler arasında uyumsuzlukların oluşmaması için alınan tedbirler başlığı altında ele alınan bu çalışmada, ilk olarak evlilik öncesinde, eşlerin birbirlerini görmeleri, tanışmaları, küfüv şartı, eş seçimi, istişare ve nihayetinde ailelerin onay vermesi tedbirleri örnekleriyle incelenmiştir. Ayrıca evlilik süresince, sevgi, saygı temelli evlilik inşa etme, iyi geçinmenin yolları, hak ve mesuliyetlerin bilinmesi ve bunların ifası önlemleri de ikinci aşama olarak ele alınmıştır. Nihayetinde İslam hukukunun aldığı bu tedbirler hem evlilik öncesindeki aşamalarda hem de evlilik süresince meydana gelebilecek pek çok anlaşmazlığın önüne geçeceği için daha yaşanabilir huzurlu ve sarsılmaz yuvaların oluşturulmasına katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: *İslam Hukuku, Uyuşmazlık, Aile Hukuku, Evlilik, Evlilik Öncesi.*

MEASURES TAKEN TO AVOID DISPUTES BETWEEN SPOUSES IN ISLAMIC FAMILY LAW

Abstract

The family is the most important institution in both primitive and civilized societies. The position of the family has always been at the forefront in various religions and beliefs. States had to ensure the continuity of the family in order to survive, and for this reason, they have taken various measures. In Islam, some measures have been taken both before and during marriage in order to establish the family on a solid ground and to protect its existence in a healthy way. In this research some measures such as first meeting of spouses before marriage, spouse selection, equal requirements etc. are investigated under the title of measures in disputes between spouses. Additionally, during marriage building a marriage based on love and respect, ways of living together, knowing and fulfilling rights and responsibilities are considered as the second stage. Finally, these measures taken by Islamic law will contribute to the creation of more livable, peaceful and unshakable homes as they will prevent many conflicts that may occur both before and during marriage.

Keywords: *Islamic Law, Conflict, Family Law, Marriage, Before Marriage.*

* Bu makale, "Merve Yiğitoğlu, İslam Aile Hukukunda Kadının Hak ve Sorumlulukları, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Ömer Faruk Habergetiren, Karabük, 2019, 119 s." künyeli tezden üretilmiştir.

Giriş

Aile, toplumun en küçük nüvesi olarak çokça önemli bir kurumdur. Devletlerin ve milletlerin huzur içinde devamlılığının sağlanmasında önemli bir etkisi vardır. İslam Hukuku eşlerin ailede uyum içerisinde yaşamlarını idame ettirebilmesi için çeşitli kurallar koymuştur. Bunlar evlilik öncesinde eş seçiminden başlayarak evlilikte eşler arasında iletişimi düzenleyen muhabbet, sevgi, saygı ilkeleri doğrultusundaki kaidelerdir. Bütün bunlar ailedeki huzurun tesisini amaçlamaktadır. Ancak bazı durumlarda eşler arasında bina edilen bu esasların sarsılması neticesinde birtakım uyuşmazlıklar meydana gelmektedir.

Uyuşmazlık, kişiler arasında ortaya çıkan ve sulh yoluyla çözülemeyen anlaşmazlık, niza, çekişme, kavga manasına gelmektedir (Yılmaz, 2011: 1433). Uyuşmazlık, hukuk tarafından insana tanınan hakların korunmasında, elde bulunan bir menfaatin gaspı veya menfaat dengesinin bozulması neticesinde ortaya çıkmaktadır (Pekcanitez, Atalay, ve Özkes, 2012: 41).

Normal yaşamda uyuşmazlık ile anlaşmazlık kavramları iç içe kullanılıyor olsa da farklı manalara gelebilmektedir. Eşler arasında neşet eden bir anlaşmazlık, uyuşmazlığa yol açmayabilir. Anlaşmazlıklar halledilebilir düzeyde olup bu sorunlar çözülemediği takdirde bir sonraki aşama uyuşmazlık olabilmektedir (Özbek, 2013: 99).

Karı koca arasında vuku bulan anlaşmazlıkları “geçimsizlik” kavramıyla da açıklamak mümkündür. Burada, eşlerin birisi tarafından oluşturulan veya her ikisi tarafından meydana getirilen geçimsizlik diye iki cihette mütalaa etmek mümkündür. Eşlerden birinin neden olduğu geçimsizlik; erkeğin veya kadının sebep olduğu geçimsizlik şeklinde iki başlık altında değerlendirilebilir. Fıkıh eserlerinde; karı kocadan birisinden kaynaklanan uyuşmazlık için, “nüşûz” kavramı, ikisinin de sebep olduğu ve Türkçede “şiddetli geçimsizlik” diye tabir edilen uyuşmazlığın karşılığı olarak da “şikak” kavramı kullanılmaktadır. Bu iki kavram da Kur’an-ı Kerim’de yer almaktadır (Nisa, 4/34–35). Bazı kitaplarda ise şikak, “eşlerin karşılıklı nüşûzu” olarak kabul edildiğinden nüşûz konusunun içinde ele alınmıştır (el-Mevsûatü’l-Fıkhîyyetü’l Kuveytiyye, 2010: 284-319).

Türkiye’de yazılan birçok makale uyuşmazlıklar nedeniyle sorunların açığa çıkması ve boşanma söz konusu olduğunda alınan çözümleri ele almaktadır. Bu çalışmada ise İslam hukukunun evlilik öncesinde ve evlilikte uyuşmazlıkların oluşmaması için aldığı önlemlerden bahsedilmektedir.

1. Evlilik Öncesi Alınan Tedbirler

Aile manevi değerlerin nesillere aktarılmasını sağlayan, çocuğun terbiyesinde en önemli amil olan kişilerin ruh-beden sağlığını koruyan ve toplumların en sağlıklı şekilde terakki etmesine vesile olan kurumdur. Ailenin

tesisi ve devamı nikâh akdiyle mümkündür (Nisa, 4/21). İslam'da evliliğin maksadı huzurlu yuvalar tesis etmektir. Bunun için de İslam gerek nikâh öncesinde gerekse evlilikte bazı tedbirler almaktadır. İslam, evlilik öncesinde; eşlerin birbirlerini görmeleri, tanımaları, denklik, istişare ve ailelerin rızası gibi hususlar sayesinde aileyi sağlam temeller üzerine oturtmak istemektedir. Böylelikle evlilik süresince yaşanabilecek olası sorunlara da engel olunması amaçlanmaktadır.

1.1. Eşlerin Birbirlerini Görmeleri ve Tanımaları

Kur'an-ı Kerim'de, "ağır bir sözleşme" (Nisa, 4/21) olarak tanımlanan nikâh akdinden önceki ilk aşama, eş adaylarının birbirlerini görmeleridir.

Hz. Peygamber (s.a.s), "Allah bir kimsenin kalbine bir kadınla nişanlanmayı koyarsa ona bakmasında bir beis yoktur" (İbn Mace, "Nikâh", 9) buyurarak evlilik öncesinde kadın ve erkeğin birbirlerini görmelerine müsaade etmiştir. Ayrıca Hz. Peygamber (s.a.s), "Sizden biriniz bir kadınla evlenmek istediği zaman, onun evlenmesini teşvik edecek niteliklerine bakabilirse baksın" (Ebû Davûd, "Nikah", 18.; Tirmizi, "Nikah", 5) ifadesiyle tanışma ve görüşmeyi teşvik etmiştir.

Nikâhı, diğer akitlerden ayıran en önemli hususlardan birisi de onun bir gönül akdi olmasıdır. Zira Kur'an-ı Kerim'de 'Allah tarafından eşler arasında muhabbet ve rahmetin' (Rum, 30/21) var edildiği belirtilmektedir. Temelinde muhabbet ve rahmet olan evlilikler daha sağlam ve kalıcı olmaktadır. Sevginin oluşması için eşlerin birbirini görmesi ve tanınması bir zorunluluktur. Bu konu hakkında Hz. Peygamber (s.a.s) bir kadınla evlenmek isteyen Muğire b. Şube'ye: "Git ona bak, çünkü birbiriniz ile anlaşıp uyum sağlamanız için en uygun davranıştır" (İbn Mace, "Nikâh", 9; Müslim, "Nikah", 74-75; Tirmizi, "Nikah", 5.) demiştir. Hadisten de anlaşılacağı üzere eş adaylarının birbirlerini görmeleri ve tanımaları nikâhtan sonra aralarında çıkabilecek muhtemel uyuşmazlıkların önüne geçmek ve evliliğin devamı için gerekli bir tedbir niteliğindedir.

Hz. Peygamber (s.a.s)'in "Bir adam kendisine helal olmayan bir kadınla baş başa kalmasın." (Buhârî, "Nikâh", 111) hadisinde de belirttiği gibi tanışma ve nişanlılık döneminde erkek ve kadının baş başa görüşmeleri caiz olmamaktadır. Yalnız başlarına ve sık sık görüşme, flört adı verilen birlikte yaşama, İslam dini tarafından uygun görülmemektedir. Bu tür davranışlar doğabilecek uyuşmazlıkların nedeni olabileceği gibi aile kurumuna da zarar getirmektedir. Nitekim eş adaylarının birbirlerini tanımadan yaptığı evlilik nasıl anlaşmazlıklara sebebiyet verebilirse flört ve halvet gibi hususlara dikkat edilmeden yapılan birliktelikler de ailede uyuşmazlık sebebi olabilmektedir. Çünkü bu durum hem dine hem de örfe aykırı bir davranış olmasıyla hanelerin manevi bereketini olumsuz bir şekilde etkilemektedir.

1.2. Küfûv Şartı ve Eş Seçimi

Lügatte “denklik, benzerlik, müsavat ve yeterlik,” manalarına gelen kefâet, fıkhi bir terim olarak aile kuracak karı-koca arasında bazı konularda eşitliğin bulunmasını, öncelikle evlenecek erkeğin kadına denliğini ifade etmektedir (Aktan, 2002).

Eş seçimi, ailenin inşası ve bu kurumun devamı bakımından çok önemlidir. Eşlerin birbirlerini seçmelerinde gerek madden gerekse manen birçok hususta denkliğin sağlanması gerekmektedir. Adaylar tercihte bulunurken müşterek konularda ne kadar ortak yön tespit edebilirlerse onların evlilikleri de o denli sıhhatli ve uzun ömürlü olacaktır. Aynı zamanda Kefâet, sosyal bir gerçeklik ve ailenin devamlılığını sağlayan bir tedbirdir. Nitekim Cahiliyye döneminde soy-sopa çok önem verilmekte ve bu hususa dikkat edilmeden yapılan evliliklerin kısa ömürlü olduğu bilinmekteydi. Bu nedenle Hz. Peygamber (s.a.s) denklere bulunan şan ve soy sahibi kadınların, dengi bulunan bekârların evlendirilmesi gerektiğini ve bu hususun çok önemli olduğunu belirtmektedir. (İbni Mâce, Nikah, 46.) Hadiste ifade edilen diğer önemli bir husus kadının haklarının korunmasıdır. İslam hukukçuları, kadının kendi şartlarından daha aşağı konumda birisiyle evlenmesini onun aleyhine bir durum olarak değerlendirmişlerdir. İmam Şafi bu hususta, ‘kadınların evlenme işlerinde denk olmalarından daha önemli bir şey bilmiyorum’ demektedir (Şafî, 1993: 25).

Hanefi mezhebine göre denklilik bulunmadığı bir nikâh geçerlidir çünkü küfûv evliliğin geçerli olmasının şartlarından değil lüzumundan birisidir (Bilmen, 2016, 2/75; Zuhaylî, 2012, 7/234.)

Hanefi mezhebine göre reşit olmuş bir kadının evlenme salahiyeti bulunmaktadır. Ancak kadının yanlış bir tercihte bulunmaması için eşler arasında denklik bulunmazsa kadının evlilikten zarar göreceğini düşündükleri takdirde veliler, bu evliliği sonlandırabilmektedir (Serahsi, 1993, 5/22.).

Fakihler kefâet şartlarını belirlerken kendi dönemlerinin sosyal yapısını dikkate aldıklarından dolayı bu husus mezheplere göre farklılık göstermektedir. Hanefi mezhebine göre küfûvün arandığı yerler; dindarlık, din, hürriyet, nesep, meslek ve servettir (Kâsânî, 1974: 313).

Dindarlık konusunda, Hanefi âlimleri arasında ihtilaf olsa da Ebu Yusuf’a göre dini konularda denklik şarttır. Ahlaki yönden zafiyetleri olan ve dini kaidelere bağlı olmayan fasık kimseler, şerefli, haysiyetli ve iffetli bir kadına denk sayılmamaktadır (Kâsânî, 1974: 320).

Erkeğin Müslüman oluşu evliliğin sıhhat; kocanın ailesinin Müslüman olması ise küfûvdeki şartlardandır (Döndüren, 2016: 181). Evliliğin devamına zarar getirdiğinden dolayı Hanefi fakihleri kişinin hatta ailesinin köle olmasının hür bir kadına denk olmadığını belirtmişlerdir (Kâsânî, 1974: 319).

Nesep konusu oldukça tartışmalı bir konu olup bazı âlimlere göre Arapların toplumsal öğretisi olduğunu düşünse de günümüzde iyi aile tercihinin evlilikte önemli olduğu görülmektedir (Çakır, 2006: 66). Koca, karısına nesebi konusunda yanlış bilgi vermişse kadının ve velisinin, eğer kadın kocasının nesebini bilerek evlenmişse sadece velinin nikâhı feshet-tirme hakkı vardır (Aktan, 2002.).

Hanefi mezhebine göre servetin bütününe kapsayan zenginlik, evlilikte küfüvün şartlarından biridir. Ebu Yusuf'a göre mehir ve nafakayı temin eden bir koca zengin bir kadına denk sayılmaktadır (Kâsânî, 1974: 319-320).

Kişinin rızkını temin etme vasıtası olan meslek de Hanefi âlimleri tarafından küfüv şartı olarak kabul edilmektedir. Burada kocanın ve kadının babasının mesleği göz önünde bulundurulmaktadır (Bilmen 2016: 67).

İnsanların hem toplumun gerekleri hem de kendi tercihleri doğrultusunda evlilikte güzellik, eğitim, meslek, soy, kültür vb. gibi öncelikleri bulunmaktadır, burada tavsiye edilen husus dindar ve güzel ahlaklı eş tercih edilmesidir. Nitekim bu konuyla alakalı Hz. Peygamber (s.a.s) "Kadın dört şeyi için nikah edilir; malı, soyu, güzelliği ve dini; sen dindar olanını seç ki elin bereket bulsun"(Buhârî, "Nikah", 15.; Müslim, "Rada", 53) demiştir. Aynı zamanda Hz. Peygamber (s.a.s) dindar ve güzel ahlaklı bir birisinden teklif gelirse evlenilmesini tavsiye ederek aile kurma hususunda maddi kriterlerden daha ziyade iman ve ahlak gibi manevi vasıfların hedeflenmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Tirmizi, "Nikâh", 3).

Evlilik öncesi eş seçiminde küfüv, evlilikte eşler arasındaki anlaşmazlıkların oluşmasına mâni olur çünkü uyum artıça uyuşmazlıklar azalmaktadır. Eşlerin denkleğiyle birbirlerine karşı üstünlük yarışı son bulmaktadır. Ailede sağlıklı nesillerin yetişmesi ve toplumun refahı için denk evlilikler zaruridir. Nitekim küfüv bulunmayan evliliklerde boşanmaların çok sık olduğu da gözlemlenmektedir (Çakır, 2006: 91).

Nihayetinde araştırmalar (Çakır, 2006: 91), insanların genelde birbirlerine denk eşler tercih ettiğini bunun da uyumlu evlilikleri artırdığını, bilakis denkleğin bulunmadığı evliliklerde ise uyuşmazlıkların ve boşanma oranlarının yükseldiğini açıklamaktadır. Bütün bu bilgiler, ailenin korunması, muhafazası ve devamı bakımından evlilik öncesinde eş seçmenin ve küfüvün, aile içinde uyuşmazlığın önüne geçtiğinin, huzur ve mutluluğa katkı sağladığının bir göstergesidir.

1.3. İstişare ve Ailelerin Evliliğe Onay Vermesi

İstişare kelimesi sözlükte, "fikir danışma, görüş alışverişinde bulunma, fikri yönlendirme" anlamında şûra kelimesi kullanılmaktadır (Türcan, 2010). Daha çok devlet başkanının görev alanlarındaki işler konusunda danışması olarak değerlendirilen bu kavram hayatın birçok noktasında geçerli olan

bir husustur. Kur'an-ı Kerim'de, "Onların işleri aralarında danışma iledir" (Şura, 42/38) buyurulması istişarenin önemini vurgulamaktadır. İstişare, "kişisel ve toplumsal düzeyde her iş bakımından doğru karar almanın gerekli bir yöntemi" olarak tanımlanmaktadır (Tirmizi, "Fiten", 78). Hz. Peygamber (s.a.s), Bedir, Uhud, Hendek gibi savaşlarda, devletin birçok meselesinde ve bazı durumlarda ashabıyla istişarede bulunduğu gibi eşleriyle de fikir teatisi yapmıştır. Ayrıca aile kurulmasıyla ilgili kadınlarla istişarede Hz. Aişe, Hz. Peygamber'e "Ya Resulallah! Kadınlarla evlenmeleri konusunda istişare edilir mi?" diye sorduğunda cevaben "Evet kadınlarla evlenmeleri hakkında istişare edilir" demiştir. Buna ilaveten Hz. Aişe, evlenecek olan bakire bir kızla istişarenin nasıl olması gerektiğini sorduğunda Hz. Peygamber (s.a.s) "Onun susması izin verdiği anlamına gelir" (Buhârî, "İkrâh", 3.; Buhârî, "Nikâh", 41.) diyerek onun utangaçlığı nedeniyle sessiz kalmasını tasvip etmesi olarak yorumlamıştır. Bilhassa evlenme gibi önemli ve şahsi bir meselede kadının düşüncesinin sorulması, onun kararının önemszenmesi gerekmektedir. Ebeveynlerce kız çocuklarına danışılmadan, onların herhangi fikri alınmadan evlendirilmesi nasıl yanlış bir tutumsa; evlatların aileleriyle istişare etmeden sadece kendi aralarında evlilik kararı almaları ve nikâhlanmaları da o denli uygun olmayan bir davranıştır. Gençler tarafından ailelerin izni olmadan gerçekleştirilen bu tür evlilikler Şafii, Maliki ve Hanbeli Mezheplerince caiz değildir. (İbn Rüşd, 2/7; İbn Kudâme, 4/345; Nevevî 2005: 375.) Hanefi mezhebi buluğa ermiş bir kıza kendi başına evlenme salahiyeti verse de eğer bu nikahta denklik yoksa ve mehr-i misilden daha düşük bir mehir belirlenmişse kadının velisi bu nikahı feshettirebilir (Kâsânî, 1974: 315; Apaydın , 2013).

Nikâh sadece iki kişiyi ilgilendiren bir husus olmayıp gerek aile gerekse toplum için son derece önem arz eden bir akitir. Evlilik görünüşte nikâh aktinin gerçekleşmesi bakımından iki kişinin hayatını birleştirmesi gibi algılsa da netice itibariyle daha geniş bir topluluğu ilgilendirmektedir. Zira nikâhla birlikte İslam hukukunda sıhri yakınlık olarak isimlendirilen akrabalık bağı teşekkül etmektedir. Bu bağı sağlam örülmesi için iki ailenin mutabakatı son derece önemlidir. İstişareler neticesinde ailelerin onayı ile yapılan evlilikler, eşlerin daha huzurlu ve mutlu olmasını sağlayabileceği gibi eşler arasındaki uyuşmazlıkların ortaya çıkmasını engelleyecektir. Çünkü evlilik sadece iki iyi ferdin anlaştığı bir husus değil bilakis iki iyi ailenin birlikte uyum içerisinde anlaşabildiği bir durumdur. Eş seçiminin ikinci basamağı olan aile tercihi aynı zamanda Hanefi fıkhının küfüv şartlarından olan soy/nesep ile de ilgilidir.

Günümüzde eş adaylarının gerçek özelliklerini birbirlerinden gizleyerek veya eksik-yanlış bir şekilde tanıtması yoluyla kurulan evlilikler çok sıhhatli ve uzun ömürlü olmayabilir. Burada örfümüzde de geçerli olan ailelerin nikâh öncesinde devreye girerek gelin veya damadı araştırmaları, aile

büyüklerinin edindiği tecrübelerle onların yönlendirmeleri, ailenin daha sağlıklı temeller üzerine inşa edilmesine katkı sunmaktadır. Kişiyi tanımının yolu onun çevresini ve ailesini tanımaktan geçer. Ayrıca anne-babanın destek ve dualarıyla yapılan evliliklerde manen bir bereket olacağı gibi hayat boyu yaşanması muhtemel olan sıkıntılar için de bir destek olmaktadır. Kültür, örf, ahlaki temel esasları gelecek nesillere aktarımını sağlayan aile büyükleriyle yapılan istişareler neticesinde kurulan yeni yuvalar, kökleri sağlam bir ağaç gibi kuvvetli olacaktır.

2. Evlilikte Alınan Tedbirler

Evlilik, iki şahsı ilgilendiren bir durum olarak görülse de aile kurumunu oluşturması bakımından içtimai bir özellik taşımaktadır. Bu sebeple ailedeki eşler arasında herhangi bir anlaşmazlık bireysel olmamakla birlikte toplumun temel niteliklerini sarstığı için sonuç itibarıyla sosyal bir boyut kazanmaktadır. Nitekim ailede yaşanan en küçük huzursuzluk, cemiyetin dengesini bozmaktadır. Toplumdaki istikrarsızlıklar ise milletlerin istikbale zarar getirmektedir. Bu ifadelerin aksine sevgi, saygı temelli, hak ve sorumlulukların bilindiği ve uygulandığı evliliklerde, aileler huzurlu, toplumlar nitelikli, istikballer ise daha parlak olmaktadır.

2.1. Sevgi ve Saygı Temelli Bir Evlilik İnşa Etme

Birbirlerini görüp tanıyan, küfüv şartlarına haiz ve ailelerin onayıyla evlilik inşa eden eşler, hiç şüphesiz uyuşmazlıkların en aza indiği huzurlu yuvalara sahip olmaktadır. Ailedeki huzurun kaynağı gerek çocuklara gerekse eşlerin birbirlerine davranışları bakımından karı-kocadır. Çocukların yetişmesinde iyi anne ve babanın önemi olduğu kadar ebeveynler arasındaki diyalogun da çocukların ruhsal gelişiminde etkisi olduğu bilinmektedir. Özellikle anne-baba arasındaki iletişim, sevgi ve saygı temelli bir evliliğin devamlılığı ve bunun çocuklara yansımaları bakımından hayli önemlidir.

Kur'an-ı Kerim'de "birbirlerine ısınıp, kaynaşmak için insanlığa kendi cinsinden eşler yaratıp aralarında merhamet oluşturması da Allah'ın varlığının delillerindendir" (Rum, 30/21) denilmektedir. Bu ayette aileyi kuran, devamını sağlayan ve eşler arasındaki uyuşmazlıklara engel olacak üç temel kavramdan bahsedilmektedir. Bunlar sükûn, meveddet ve rahmettir.

Sükûn, "hareketten sonra durgunlaşmak, olgunluk, dinlenmek, sakinlik, bir yere yerleşmek, yurt edinmek" (Kasapoğlu, 2004) anlamlarına gelmektedir. Bu kavram, eşleri olgunlaştıran, sakinleştiren ve dinlendiren bir duygu olarak sağlıklı iletişimin ilk basamağını teşkil etmektedir.

Karı koca arasındaki bu sekine ile kurulan yuvalara da huzur bulunan ve teskin olunan yer anlamında mesken denilmektedir. "Ey Âdem sen ve eşin cennete yerleşin orayı mesken edinin" (Bakara, 2/35) ayetinde ifade

edildiği gibi insanın ilk yurdunun cennet olduğu belirtilmektedir. “Allah size evlerinizi seken/huzur ve dinlenme yeri yaptı” (Nahl, 16/80) ayetiyle de dünyadaki cennetin huzurlu aile yuvalarıyla mümkün olduğu belirtilmektedir.

Eşlerin birbirleriyle sükûn bulması neticesinde oluşan meveddet duygusunun kökeni, dostluk, bir şeye karşı duyulan muhabbet ve istek anlamına gelen vüd kelimesinden gelmektedir. Sevginin en saf ve ince hali olan meveddet, Kur’an-ı Kerim ve hadislerde dostluk ve arkadaşlık anlamında kullanılmaktadır (Nisa, 4/73, 34; Şura, 42/23; Buhârî , “Tevhid”, 33.; Müslim, “Birr”, 137). Eşler arasındaki iletişimin sağlıklı olmasının ve uyuşmazlık çıkmamasının yolu dostluk ve anlaşmaya dayalı katıksız sevginin kıymetini bilmekle mümkündür. Ayrıca meveddet, sadece bir duygu olmaktan ziyade sevginin söz ve fiillerle somut hale gelmesi, kısacası bunun davranışlara yansımadır (Köse, 2016: 272).

Lügatte rahmet, “sevgi ve acımayla muhafaza etmek, merhametle davranmak, şefkat ile merhamet” anlamlarına gelmektedir (Birişik, 2007.). Karı koca arasındaki nikâhla oluşan sekinet, zamanla meveddete dönüştüğü gibi bu sevgi de rahmeti doğurmaktadır. Özellikle zor zamanlarda eşine karşı merhamet edilmesi rahmetin yansıması olarak görülmektedir (Akpınar, 2019: 58).

Sonuç olarak ailesinin huzurlu bir şekilde devamını isteyen eşlerin en önemli üç kaideye sıkı sıkıya riayet etmesi gerekmektedir.

2.2. İyi Geçim Yolu

Mutlu ve huzurlu ailenin temelinde eşler arasındaki muhabbetin tesis edilmesi ne kadar önemli ise yuvaların devamının sağlanması ve karı koca arasında zuhur edebilecek uyuşmazlıklara mâni olmak için iyi davranışlarda bulunmak da o denli önemlidir. Konu ile ilgili pek çok ayet ve hadis incelendiğinde, eşlere tavsiye edilen iyi davranışın kökeninde, muhabbetin yer aldığı gözükmektedir.

İyi davranışlarda bulunma Kur’an-ı Kerim’de (Nisa, 4/19) ihsan, iyilik manalarına gelen maruf kelimesiyle ifade olunmaktadır. Zikredilen bu kelime; bilmek, tanımak manasına da gelmektedir. Aynı zamanda kişinin ailesine, diğer insanlara hüsn-ü muamelede bulunması bu kelimeyle anlatılmaktadır (İbn Manzur, 1968: 240). Ayrıca bu, eşlerin her ikisi için de bir vazifedir. Ancak aile bünyesinde “kadınlarla iyi geçinin” (Nisa, 4/19) emri ile kavvam (Nisa, 4/34) olma özelliğinden ötürü bu görev öncelikle erkeğe verilmektedir. Burada iyi geçinmekten kasıt ise, erkeğin hanımına eziyet etmemesi, iyi bir diyalog kurması, imkânları dâhilinde hakkını geciktirmemesi, yaptıklarını başa karmaması yani söz, fiil ve ahlak olarak ona şefkatle muamelesidir (Yasdıman, 2002: 242). Kâsânî, bu muamelenin ölçüsünü

“Eşine yaptığın hareketin, takındığın tavrın sana yapıldığında kötü görme-yeceğin tam tersine memnun olacağın ve rıza göstereceğin çerçevede bulunmasıdır” (Kâsânî, 1974: 334) şeklinde belirlemektedir.

“Kadınlara iyi davranın” (Nisa, 4/36) ayetinden yola çıkarak Hanefi ve Maliki âlimleri eşlere iyi davranmak müstehaptır (Kâsânî 1974, 334) demiş; Şafii ve Hanbeli fakihleri ise bunun vacip olduğunu belirtmişlerdir (Razi 1992, 47). Nisa süresinde zikredilen “kadınlara iyi davranın” (Nisa, 4/19) ifadesi, nasıl kadına iyi davranılması gerektiğini vurguluyorsa “iyi kadınlar itaatli olanlardır” (Nisa, 4/34) ayetiyle de hanımların kocalarına karşı da güzel davranması gerektiği ve ona asi olmaması vurgulanmaktadır. Neticede ailede eşler arasında iyi geçimin yolu karşılıklı hüsn-ü muameleden geçmektedir. İslam, her iki tarafa da geniş bir çerçevede yükümlülükler getirmektedir. Eşlerden herhangi birinin bunu ifa etmediği takdirde iyi geçim maalesef geçimsizlik yoluna dönüşecektir. Bu menfi tutumun yaşanmaması için eşler arasında hakların bilinmesi ve sorumlulukların ifası hayli önemli bir husus olacaktır.

2.3. Hak ve Mesuliyetlerin Bilinmesi ve İfası

Sözlükte hak, “sebete” sabit olma, “vecebe”, vazife, sorumluluk, yükümlülük, zorunluluk gibi anlamları içermektedir (İbn Manzur, 1968: 332-333). Dinin ve hukukun tanıdığı “yetki ve ayrıcalık” (el-Mevsûatü'l-Fikhiyyetü'l-Kuveytiyye, 2010: 8) çerçevesinde terimleşen hak kavramı, İslam hukukçuları, tarafından “Kanunun himaye ettiği, Allah'ın kişi için tayin etmiş olduğu, dinin ve hukuk düzeninin tanıdığı menfaattir” şeklinde tarif edilmektedir (Köse, 1997: 302).

Sormak, haber edinmek ya da istemek, talep etmek manalarında kullanılan mesuliyet kavramı, (İbn Manzur 1968, 318-319) “kişinin kendi davranışlarının sonuçlarını üstlenmesi ve uyulması gereken kurallara aykırı hareketin hesabını vermesi”(Bilmen, 2016: 141; Sorumluluk, 2009: 829.) anlamına gelmektedir. Özetle sorumluluk; mükellefiyet şartlarını haiz bir kişinin üstlendiği davranışlardan mesul olması, neticede bundan dolayı ceza veya mükâfat görmesidir (Aydar, 2006: 252).

İslam hukukunda, evliliğin sevgi ve rahmet üzerine sürdürülebilmesi ve uyuşmazlıkların olmaması için hem kadının hem de erkeğin birbirlerine karşı görev ve sorumlulukları detaylıca belirlenmiştir. Bunlar mehir, nafa-ka, cinsellik ve çocuk sahibi olma, emaneti koruma ve sadakattir.

a) Mehir

Mehir, nikâh bedeli, karşılık ve sadak manalarına gelmektedir. Kadının nikâhla birlikte kocasından aldığı ücret, para, mal veya mal karşılığı bir menfaattir. Kur'an-ı Kerim'de “ücur, fariza, sadaka” kelimeleri ile ifade

edilmektedir (İbn Manzur, 1968: 184; el-Mevsûatü'l-Fikhiyyetü'l Kuveytiyye, 2010: 151). İslam hukukçularının tamamı nikâh akdi, zifaf veya halvet sonucu kocanın hanımına mehir ödemekle yükümlü olduğu konusunda müttefikler (Serahsi, 1993: 180).

Kur'an-ı Kerim'de zikredilen, kocaların "eşlerine mehirlerini gönül rızası ile vermesi" (Nisa, 4/4) gerektiği ile "Onlardan faydalanmanıza karşılık sabit bir hak olarak kendilerine mehirlerini verin..." (Nisa, 4/24) ayetleri fakihler tarafından delil kabul edilmektedir. Ayrıca fakir bir sahabenin evlenme talebine Hz. Peygamber'in "demirden bir yüzük bile olsa bul" (Buhârî, "Nikâh", 51; Müslim, "Nikâh", 76) demesiyle, damadı Hz. Ali'den zırhını satarak kızına vermesini istemesi mehrin sünnetten delilleri kabul edilmektedir. (Beyhakî, 2003: 7/414)

Evliliklerde uyuşmazlıkların önüne geçmek için yuva kuracak bireylerin bu sorumlulukların bilincinde olmaları gerekmektedir. Mehir ile kocaya evliliğin mali yükümlülüğü ve ciddiyeti hatırlatılarak ailenin geçiminin sağlanması (nafaka) hususunda bir hazırlıktır. Kadın açısından ise kendisine verilen değer bir göstergesi olup evlilik süresince maddi bir garanti olmaktadır. Nikâhlı kaldığı sürece ekonomik güvence, boşandığı zaman zor duruma düşmesini engellediği için kadına psikolojik rahatlık sağlamaktadır. Böyle bir durum kadının evlilikteki huzurunu doğrudan etkilemektedir. Kocaya da bedel ödeyerek karısıyla bir yuva kurduğu için mehir, onun kıymetini bildiren bir öğüt mesabesinde. Ayrıca mehri müeccellin miktarının yüksek tutulması, ödemenin zorluğu açısından boşanmada caydırıcı bir etken olmaktadır.

Özetle birçok evlilikte boşanma sebebi olan erkeğin sorumsuz davranmasının önüne geçildiği ve kadının da maddi ve manevi olarak kendisini rahat hissetmesini sağladığı için mehir aile içindeki uyuşmazlıkları asgariye indirecek bir tedbir olarak burada belirtilmiştir.

b) Nafaka

Kullanma, tüketme, harcama anlamlarına gelen nafaka (İbn Manzur 1968, Lisanü'l-Arab: 357-358.), İslam hukukunda kişinin bakmakla mesul olduğu kimseler için kullanılan bir terimdir. İslam aile hukukunda nafaka, nikâh akdi neticesinde kocanın karısına karşı iâşe ve ibate sorumluluğudur. (İbn Âbidîn, 1386: 3/571-572.)

İslam hukukçuları, erkeğin hanımına nikâh sonucu nafaka verme yükümlüsü olduğu, kadının ise erkekten nafaka alma hakkının bulunduğu hususunda hemfikirdirler. (Kâsânî, 1974: 4/15-16; İbn Rüşd, 2/41; İbn Kudame, 1405: 8/156.) Kur'an-ı Kerim'de "onların yiyeceği, giyeceği, örfe uygun olarak kocaya aittir" (Bakara, 2/233) ifadesi; "varlıklı kimsenin varlığına göre, rızık dar olan kimsenin ise Allah'ın kendisine verdiğiinden

vermesi" (Talak, 65/7) gerektiği "hanımını boşayan kocaların, onların iddetlerini dolduruncaya kadar, eğer onlar hamile iseler doğum yapıncaya kadar evlerinde misafir etmeleri" (Talak, 65/6) ayetleriyle, "Bilin ki, sizin kadınlarınız üzerinde bazı haklarınız vardır. Kadınlarınızın da sizler üzerinde bazı hakları vardır" (Tirmizi, "Rada" 11, İbni Mâce, "Nikâh" 3, Ahmed bin Hanbel, V, 72.), "Kendin yiyince ona da yedirmen, giydiğin zaman ona da giydirmen, yüzüne vurmaman, onu kötülememen, ev hariç onu terk etmemen" (Ebu Dâvûd, "Nikâh" 40,41; İbni Mâce, "Nikâh" 3; Ahmed bin Hanbel, IV, 447; V, 3, 5.) hadisleri fukaha tarafından nafakaya delil olarak kabul edilmiştir. İslam hukukçuları, kadın zengin, erkek fakir, gaip ve hasta olsa dahi kocanın karısına nafaka vermekle yükümlü olduğu hususunda ittifak etmişlerdir. ("el-Mevsûatü'l-Fıkhiyyetü'l Kuveytiyye", 41/34-35).

Gerek dinin gerekse örfün erkeğe yüklediği anlam itibariyle ve kendisinde var olan fiziki kabiliyetinden ötürü kocaya nafaka sorumluluğu verilmesi doğaldır. Erkeğin nafaka mükellefiyetinin olması toplumumuzda bilinen bir husustur. İslam evin geçiminin sağlanmasını fitrat dengesini gözeterek erkeğe vermiştir. Kadına da aile içinde olacak şekilde birtakım sorumluluklar belirlemiştir; lakin kadının çalışmasına itiraz da etmemiştir.

Ailede kadına çalışmayı zorunlu kılmak ve evin geçimini eşler arasında pay etmek aile yapısını zedelemektedir. Eşler arasında yapılan bu icbari eylem, kadına maddi ve manevi daha fazla yük getirmektedir. Erkeğe nazaran fiziken daha narin olan kadına haddinden fazla sorumluluk yüklemek, hiç şüphesiz, aile içi huzursuzluklara neden olmaktadır. Bu durum ise ailede uyuşmazlıklara yol açan en önemli etkidir. Bütün bu anlaşmazlıklara tedbir, eşlerin kendi mesuliyetlerini bilerek ailede o ölçüde hareket etmesidir.

c) Cinsellik ve Çocuk Sahibi Olma

Nikâh kelimesinin bir manası akit yapmak olduğu gibi diğer bir anlamı da eşlerin birbirinden cinsel anlamda faydalanma hakkıdır. Nikâh, insan fitratında bulunan cinsel gereksinimin helal yoldan giderilmesinin yoludur (İbni Âbidîn, 1992: 3/3).

Ayetlerde cinselliğin, eşler arasında sakinlik, dinginlik ve sükûnun oluşmasına, iletişim bağının kuvvet bulmasına, neslin çoğalmasına, kadın ve erkeğin günahlara karşı set olan bir örtü olmasına neden olduğu bildirilmektedir. Ayrıca cinsellik hem kadın hem de erkek için şehvi dürtülerin başka bir yöne kaymamasına mâni olması nedeniyle kişilerin iffetli olması, aile dinamiklerinin zarar görmemesine, toplum yapısının bozulmamasına, nesillerin heba olup gitmemesine engel olan önemli bir amildir.

Evlilikte cinsellik, eşler arasındaki uyuşmazlıklara engel olabildiği gibi İslam'ın bu konuda aldığı tedbirler de aynı maksadı taşımaktadır. Zira iliş-

kinin meşru şekilde gerçekleşmemesi ve kadının adet-nifas dönemlerinde birlıklilik kurulması çeşitli sorunlara neden olmaktadır. Özellikle bu türden cinsel birleşmeler hanımların ruh ve beden sağlığını olumsuz etkilediği gibi eşler arasında soğukluk oluşmasına da yol açmaktadır (Döndüren, 2016: 254).

Aynı zamanda cinselliğin tabi neticelerinden ve maksatlarından bir tanesi de çocuk sahibi olma isteğidir. İnsanın neslini devam ettirme arzusu, onun fitratında yer alan duygu olmakla birlikte eşler için de bir haktır, ayrıca çocuk sahibi olma ailedeki anlaşmazlıkların önüne geçen ve uyumu sağlayan en somut örnektir. Bundan dolayı Hanefi mezhebine göre erkeklerin hanımlarından izin almadan azil yapması mekruh görülmüştür (Şîrâzî t.y.: 482). Aynı şekilde kadının kocasından habersiz ve izinsiz korunması onun baba olma hakkını engellediği için doğru değildir.

Özetle eşler arasındaki sevgi, kadın ve erkeği sıcak bir aile yuvası inşa etmeye teşvik eder. Bu sevgiye fitri bir gereksinim olan cinselliğin eklenmesi eşler arasındaki bağın kuvvetlenmesine neden olur. Böylelikle, karı koca arasında huzur, mutluluk bina edilerek aile içerisinde doğabilecek uyuşmazlıkların da önüne geçilmiş olacaktır.

d) Emanet ve Sadakat

Bireylerin gerek kendisine gerekse başkalarına karşı sorumlulukları bulunmaktadır. Aileyle birlikte kişilerin bu yükümlülüğü daha da artmaktadır. Çünkü aile tesis etmek hem kadın hem de koca için emanet ve sadakat mesuliyetini taşımak demektir. Nitekim aile, nesillerin yaşatıldığı, eşlerin yüklenmiş olduğu en önemli karşılıklı emanettir. Bu hususta Hz. Peygamber (s.a.s) "kıyamette Allah'ın en çok önemseyeceği emanetin, karı-koca arasındaki emanet" (Müslim, "Nikâh", 123-124) olduğunu açıklamıştır.

Kadının evlenmesiyle birlikte yüklendiği bütün sorumluluklar aynı zamanda birer emanettir. Nitekim kadının iffeti, evladı, kocasının malı, aile sırları onun muhafaza etmesi gereken en asli yükümlülükleridir.

Kur'an-ı Kerim'de "Onlar ki emanetlerine ve ahitlerine riayet ederler" (Mü'minun, 28/8) ayetiyle Müslümanın en bariz vasfı anlatılmaktadır. O nedenledir ki nikâhla birlikte aile kurumunu inşa eden eşler gerek evlilikleri süresince gerekse boşandıktan sonra bu müesseseye hâlel getirecek söz ve eylemlerde bulunmamalıdır. Çünkü ayette, 'karı-koca birbirlerinin ayıp ve kusurlarını örten birer örtü gibidirler' (Bakara, 2/187) denilmektedir. Emanete riayet etmeyip sadakatsizlik göstererek ailedeki mahremiyetin ifşa edilmesi bu kurumun temel dinamiklerinden olan güvenin zedelenmesiyle uyuşmazlıklar kaçınılmaz olacaktır. Nitekim sosyal medyada yemeden içmeye, giyimden gezmeye karı-koca arasındaki özeli ifşa edilmesi kişilerde, memnuniyetsizlik, depresyon gibi birçok sorunu bera-

berinde getirmekte ve netice itibarıyla aile içi şiddetli geçimsizliğe neden olmaktadır (Kakırman Yıldız, 2012: 541).

Ayette, 'hem erkeklerin hem de kadınların kazandıklarından nasiplerinin olduğu' (Nisa, 4/32) anlatılmaktadır. Buna göre, eşler gerek ticarete gerekse mülk edinmede iki ayrı şahıs olarak kabul görmektedir. Böylece kadın ve erkeğin kendi mallarından tasarruf yapma yetkisi konusunda bir ayırım söz konusu değildir. İslam hukukunda eşlerin mağdur olmasını önlemek amacıyla mal ayrılığı prensibi benimsenmiştir (Karaman t.y.).

Kadının hem evlilik öncesinde hem de evlilikte sahip olduğu mallar kişisel hak kapsamında olduğu için kocanın tasarrufunda değildir. Kadın mülkleri üzerinde tam salahiyyete haizdir lakin dilerse kocasına tasarruf yetkisi verebilir ya da hibe edebilir. Bütün bunlar evlendikten sonra kadının mağdur edilmemesi ve ileride uzlaşmazlıkların oluşmaması adına bir tedbir olarak görülmüştür. Aynı surette kadın da kocasının izni olmaksızın onun malından tasarrufta bulunamamaktadır (Karaman t.y.). Lakin kocasının imkânı olduğu halde ailesinin ihtiyaçlarını gidermiyorsa kadın eşinin malından harcama yapabilmektedir.¹ Bununla birlikte kadın kocasının malından gelişigüzel harcamalarda bulunmamalıdır. Günümüzde izinsiz kredi kartı kullanımının ve bunun neden olduğu yüklü ailede huzursuzluğa sebebiyet verdiği bilinen bir gerçektir.

Hiç şüphesiz ki nasıl eşler birbirlerine Allah'ın emaneti ise birbirlerinin sahip olduğu mallar da kendileri için birer emanettir. Bu nedenle karı kocanın birbirlerinin sahip oldukları malları emanet olarak bilmesi ve buna sahip olması aile içerisinde anlaşmazlıkların oluşmasına bir engeldir.

Günümüzde bazı kesimlerce, toplumsal cinsiyet söylemiyle kadın ve erkek arasında görev taksimi reddedilerek herkesin her işi yapması gerektiği vurgulanmaktadır. Hâlbuki bütün toplumsal düzenlerde kabiliyetlere göre vazife dağılımı bir gerçekliktir. Böyle olmadığı takdirde toplum ve toplumun en küçük birimi aile kaosa sürüklenecektir. İslam hukuku, kişinin fitratında var olan istidada göre ailede iş dağılımı yapmaktadır. Merhamet ve şefkati ön plana çıktığından dolayı anneye çocuk bakma görevi sunulması, fiziki kabiliyetleri ve takatinin yüksek olmasından dolayı en ağır işlerde dahi olsa babaya evinin geçimini sağlama vazifesi verilmesi fitrata göre görev dağılımına birer örnektir. Ailede hak ve sorumlulukların bilinmemesi veya birbirine karıştırılması durumunda karı koca arasındaki uyuşmazlıkların önlenmesi pek mümkün değildir. Bilakis İslam'ın sunduğu bu hak ve sorumluluklar dengesine eşler tarafından riayet edildiği ölçüde ailedeki uyuşmazlıkların önüne geçilebilmesi bir hakikattir.

¹ Hind kocasının kendisine nafaka vermediğini şikâyet ettiğinde, Allah Resulü (s.a.s) "Örfe göre sana ve çocuğuna yetecek miktarda al" buyurmuştur. Ahmed bin Hanbel, "Müsned" 251/432.

Sonuç

İnsan fitraten yalnız yaşamaya elverişli değildir bu nedenle huzurla hayatını idame ettirebileceği bir yuvaya ihtiyaç duymaktadır. Nikâhlanarak aile kuran çiftler evlilik süresince ister istemez birçok anlaşmazlıklara, uyuşmazlıklara hatta boşanmalara neden olabilecek bazı söz ve eylemlerde bulunabilmektedir. Bütün bu türden menfi hadiselerin yaşanmaması için İslam hukuku daha evlilik gerçekleşmeden önce eşlerin birbirlerini görmesi, eşini seçebilmesi, küfüv, istişare ve ailelerin evliliğe onay vermesinin gerekliliği gibi tedbirler belirlemiştir. Çünkü bütün bunlar, adayların evlilik öncesinde birbirlerini görüp tanınması ve ileride yaşanması muhtemel sıkıntılarının önlenmesi, muhabbetin oluşması için bir zemindir.

İslam hukuku uyuşmazlıkların önüne geçmesi için sadece evlilik öncesi tedbirler belirlememiştir. Ayrıca evlilikte alınması gereken sevgi ve saygı temelli bir evliliğin inşası için iyi geçinmenin, bütün bunların sürdürülebilirliği için de eşlerin hak ve sorumluluklarını bilmesi ve ifası tedbirlerini de belirlemiştir. İslam hukukunun gerek evlilik öncesinde gerekse evlilik süresince ailenin sağlam temeller üzerine oturtulması için belirlediği bu tedbirler İslam'ın aile kurumuna, eşlerin huzur içerisinde yaşamasına, toplumun salahiyetinin sürdürülebilir olmasına verdiği ehemmiyeti göstermektedir.

Eş adaylarının birbirlerini görüp tanınmaları, aralarında vuku bulabilecek anlaşmazlıklara engel olabilmek ve evliliğin devamı için gerekli bir tedbir mahiyetindedir. Gerçi nikâh öncesinde kişilerin görüşme ve tanışmalarının bir sınırının olduğunu bilmeleri de hayli önemlidir. Aksi halde yine istenmeyen menfi durumlar meydana gelebilecektir.

Eşlerin uyum içerisinde bir arada yaşamasının en önemli diğer bir etkeni de evlilik öncesinde denklige dikkat edilmesidir. Çünkü küfüv, evlilikte eşler arasındaki anlaşmazlıklara mâni olmaktadır. Küfüv ile eşlerdeki uyumun artması eşler arasında olabilecek üstünlük yarışına da son verilmektedir, böylelikle aile içinde uyuşmazlığın önüne geçilmekte, huzur ve mutluluğa katkı sağlanmaktadır.

Evlilik, iki kişinin hayatını birleştirmesi gibi görünse de etki itibarıyla daha geniş bir kitleyi ilgilendirmektedir. Çünkü nikâhla birlikte İslam hukukunda akrabalık bağı oluşmaktadır. Bunun temelini sağlam örülmesi için her iki tarafın ailesinin fikir birliği içerisinde olmaları son derece önemlidir. İstişareler neticesinde ailelerin onayı ile yapılan evlilikler, eşlerin daha huzurlu ve mutlu olmasını sağlayabileceği gibi eşler arasındaki uyuşmazlıkların ortaya çıkmasını engelleyecektir. Çünkü aile büyüklerinin edindiği tecrübelerle evlatlarını yönlendirmeleri eşlere müspet katkı sunmaktadır.

Huzurlu ailenin temelinde muhabbetin tesis edilmesi ne kadar mühimse yuvaların devamı ve karı koca arasında cereyan edecek uyuşmazlıklara

engel olmak için iyi davranışlarda bulunmak da o denli önemlidir. Çünkü eşlere tavsiye edilen iyi davranışın kökeninde, muhabbet yer almaktadır.

Ayrıca İslam hukukunda, evliliğin sevgi ve rahmet üzerine sürdürülebilmesi ve uyuşmazlıkların olmaması için hem kadının hem de erkeğin birbirlerine karşı görev ve sorumlulukları açıklanmaktadır. Eşlerin bütün bunları bilmesi ve ona göre harekette bulunması halinde uyuşmazlıkların önüne geçilmiş olacaktır.

Tedbirler önemlidir çünkü ufak sorunların ilerde oluşabilecek büyük problemlere dönüşmesini engellemektedir. Evlilik öncesi ve süresince konulan bu tedbirler de eşlerin yararınadır. Bu önlemleri hayata geçirebilmek için hem eşlere hem de onların ailelerine çeşitli sorumluluklar düşmektedir.

Informative Abstract

Measures Taken to Avoid Disputes Between Spouses in Islamic Family Law

A family is an institution that has a lot of importance as the smallest core of society. It has a significant impact on ensuring the peaceful continuity of states and nations. Islamic law has established various rules for spouses to live in harmony in the family. These are the principles of communication, love and respect that regulate communication between spouses in marriage, starting with the choice of spouse before marriage. All this is aimed at establishing peace in the family. But in some cases, several disputes occur because of the shake-up of these principles built between spouses.

Disagreement means a dispute that arises between individuals and cannot be settled amicably. The dispute arises because of the usurpation of an existing interest or the deterioration of the balance of interest in the protection of the rights granted to man by law.

It is possible to explain the disagreements between husband and wife with the concept of "marital conflict". Here, it is possible to consider two aspects as incompatibility caused by one of the spouses or by both. Marital conflict caused by one of the spouses; It can be evaluated under two headings as incompatibility caused by men or women.

The family is the institution that ensures the passage of spiritual values to generations, protects the mental and body health of the people who are the most important factor in the upbringing of the child, and enables societies to progress in the healthiest way. The establishment and continuation of the family is possible by marriage contract. The purpose of marriage in Islam is to establish peaceful homes. For this, Islam takes some precautions both before and during marriage. Islam, before marriage; It wants to establish the family on solid foundations thanks to

issues such as spouses' seeing and getting to know each other, equivalence, consultation, and consent of families. In this way, it is aimed to prevent possible problems that may occur during marriage.

Although marriage is seen as a situation involving two persons, it has a domestic feature in terms of forming a family institution. For this reason, although any dispute between spouses in the family is not individual, it takes on a social dimension as a result, as it shakes up the basic qualities of society. As a matter of fact, the smallest unrest in the family disrupts the balance of society. Instability in society, on the other hand, harms the future of nations. Contrary to these statements, in marriages based on love, respect, where rights and responsibilities are known and applied, families are peaceful, societies are qualified, and futures are brighter.

Human nature is not suitable for living alone, therefore, he needs a home where he can live peacefully. Couples who have established a family by marriage can inevitably engage in some words and actions that can cause many conflicts, disagreements and even divorces during the marriage. To prevent all such negative incidents, Islamic law has determined measures such as the need for spouses to see each other, to choose their spouse, unbelief, consultation, and the need for families to consent to marriage, even before the marriage takes place. Because all these are grounds for the candidates to see and get to know each other before marriage and to prevent possible problems in the future and to form a conversation.

The more important it is to establish a conversation based on a peaceful family, the more important it is to behave well to prevent the continuation of the homes and conflicts between husband and wife. Because at the root of the good behavior recommended to the spouses is the conversation.

In addition, the duties and responsibilities of both men and women towards each other are explained in Islamic law to maintain marriage on love and mercy and to avoid conflicts. If the spouses know all these and act accordingly, disputes will be prevented.

Precautions are important because they prevent small problems from turning into big problems that may occur in the future. These measures taken before and during marriage are also in the interest of the spouses. In order to implement these measures, various responsibilities fall on both spouses and their families.

In Islam, some measures have been taken both before and during marriage in order to establish the family on a solid ground and to protect its existence in a healthy way. In this research some measures such as first meeting of spouses before marriage, spouse selection, equal requirements etc. are investigated under the title of measures in disputes between spouses. Additionally, during marriage building a marriage based

on love and respect, ways of living together, knowing, and fulfilling rights and responsibilities are considered as the second stage.

Keywords: *Islamic Law, Conflict, Family Law, Marriage, Before Marriage.*

Kaynakça

- Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî: (1405/1985). *el-Müsned*. y.y. Beyrut.
- Akpınar, Ali: (2019). "İslam Ailesinin Temelleri". İçinde *İkinci Uluslararası Mevlid-i Nebi Sempozyumu Tebliğler Kitabı*, Şanlıurfa, ss. 53-74.
- Aydar, Hidayet: (2006). "Kur'an'da Mesuliyete Riayet ve Riayetsizliğin Dünyevi ve Uhrevi Sonuçları". İçinde *Kur'an-ı Kerim'de Mes'uliyet*, Ensar Neşriyat, İstanbul.
- Aydın, M. Akif: (2003). "Mehir" *TDV İslâm Ansiklopedisi*. <https://islamansiklopedisi.org.tr/mehir> (Erişim: 06 Aralık 2020).
- Beyhakî, el-Hüseyn b. Ali: (2003). "Sünenü'l-kübra, thk. Muhammed Abdulkadir Atâ", Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut.
- Bilmen, Ömer Nasuhi. (2016). "Mesuliyet". *Fıkıh İlmi ve İslam Hukuku Terimleri Sözlüğü*, İstanbul.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail el-: (1422/2001). *el-Câmi'u's-şahîh*. 2. bs b.y.: Dâru Tavki'n-Necât.
- Çakır, Latife. *İslam Hukuku Kaynaklarında Evlilikte Denklik Meselesi 've Günümüz Türk Toplumundaki Yansıması*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Danışman: Prof. Dr. Nasi Aslan, Adana, 2006.
- Döndüren, Hamdi (2016). *Delilleriyle Aile İlmihali*, Erkam Yayınları, İstanbul.
- Ebû Davûd, Süleyman b. Eş'as: (t.y.). *Sünen*, El-Mektebetu'l-Asriyye, Beyrut.
- Ebu Zehra, Muhammed. (2008). *Ahvâlü's-şahsiyye*, Dar'ul Fikri'l Arabi, Kahire.
- "el-Mevsûatü'l-Fikhiyyetü'l Kuveytiyye". (2010). 284-319.
- İbn Âbidîn, Muhammed Emin b. Ömer: (1386). *Reddü'l-Muhtâr ala'd-Dürri'l-Muhtar*, Daru'l-Fikr, Beyrut.
- İbn Kudame, Ebu Muhammed Abdullah b. Ahmed b. Kudame el-Makdisî: (1405). *el-Muğni*, Daru'l-Fikr: Beyrut.
- İbn Mace, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezid el-Kazvinî: (t.y.). *es-Sünen*, Dâru İhyâi'l-Kutubî'l-Arabî, Beyrut.
- İbn Manzur, Ebu'l-Fadl Cemalüddin Muhammed: (1968). *Lisanü'l-Arab*, Daru'l Beyrut, Beyrut.
- İbn Rüşd, Ebu'l-Velîd Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî: (t.y.). *Bidayetü'l-Müctehid ve Nihayetü'l-Muktesid*, Daru'l-Fikr, Beyrut.
- Kakırman Yıldız, Asiye: (2012). "Sosyal Paylaşım Sitelerinin Dijital Yerlilerin Bilgi Edinme ve Mahremiyet Anlayışına Etkisi". *Bilgi Dünyası* Cilt 13, Sayı 2, ss. 529-42.

- Karaman, Hayrettin: (t.y.). "Karı-koca Mal Rejimi". <http://www.hayrettinkaraman.net/yazi/hayat/0193.htm> (Erişim: 05 Aralık 2020)
- Kâsânî, Alâüddîn Ebû Bekr b. Mes'ûd b. Ahmed el-: (1974). *Bedâ'i'u's-sanâ'i'*, Daru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut.
- Kasapoğlu, Abdurrahman: (2004). "Kur'an'da Eşler Arası İlişki Hakkında Önemli Bir Kavram: 'Sükûn' -Eşler Arasında Cinsel ve Duygusal Eğilim-". *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* Cilt: 4, Sayı 1, ss. 73-86.
- Aktan, Hamza: (2002). "Kefâet" *TDV İslâm Ansiklopedisi*. <https://islamansiklopedisi.org.tr/kefaet> (Erişim: 29 Ekim 2020).
- Köse, Saffet: (1997). *İslam Hukukunda Hakkın Kötüye Kullanılması*, İfav Yayınları, İstanbul.
- Köse, Saffet: (2016). *Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu*, Mehir Vakfı Yayınları, Konya.
- Müslim, Ebû'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc: (1374-75/1955-56). *el-Câmi'u's-şâhih*. y.y., Kahire.
- Nevevî: (2005). *Minhâcü'ŧ-ŧâlibîn* (nşr. M. M. Tâhir Şa'bân), Cidde,
- Özbek, Mustafa S.: (2013). *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü*, Yetkin Yayınları, Ankara.
- Pekcanitez, Hakan, Oğuz Atalay, Muhammet Özeker. 2012. *Medeni Usul Hukuku (Hukuk Muhakemeleri Kanununa Göre)*. 13. bs, Yetkin Yayınları, Ankara.
- Birişik, Abdülhamit: (2007) "Rahmet" *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/rahmet> (Erişim: 05 Aralık 2020).
- Razi, Ahmed b. Ali Ebu Bekr er-: (1992). *Ahkamu'l Kur'an*, Beyrut.
- Serahsi, Muhammed b. Ahmed Şemsü'l-Eimme es-: (1993). *Mebûsût*, Dârü'l-ma'rife, Beyrut.
- "Sorumluluk", (2009). *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu, Ankara.
- Şaffî, Ebu Abdullah Muhammed b. İdris eş-: (1993), *el-Ümm*, Beyrut.
- Şîrâzî, Ebû İshâk Cemâlüddîn İbrâhîm b. Alî b. Yûsuf eş-. 2 *el-Müzehhep fî fıkhi'l-İmâm eş-Şâfi'*. Daru'l Kitabü'l İlmiyye.
- Türcan, Talip: (2010): "Şûra" *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/sura> (Erişim: 05 Aralık 2020).
- Tirmizi, Ebû İsa Muhammed b. İsa et-: (1418). *Sünen*, Dârü'l-Garbi'l-İslâmî, Beyrut.
- Apaydın, H. Yunus, (2013). "Velâyet" *TDV İslâm Ansiklopedisi*. <https://islamansiklopedisi.org.tr/velayet-fikih> (Erişim: 05 Aralık 2020).
- Yasdıman, Necla, *Aile Hukuku ile İlgili Hadislerin Tahlili, Tenkidi ve Mezhep İmamlarının Anlayışları*. İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Danışman: Prof. Dr. M. Cemal Sofuoğlu, İzmir, 2002.
- Yılmaz, Ejder: (2011). *Hukuk Sözlüğü*. 10. bs, Yetkin Yayınları, Ankara.
- Hamidullah, Muhammed: (t.y.). "Zeyneb Bint Cahş" *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/zeyneb-bint-cahs> (Erişim: 05 Aralık 2020).
- Zuhaylî, Vehbe: (2012), *Fıkhu'l-İslâmî ve edilletuhu*, Daru'l Fikr, Şam.